

הנחייה מספר 16.14 - תיקון פרטי רישום של מנוח במרשם האוכלוסין	הנחיות פרקליט המדינה
י' ניסן תשע"ט, 15 אפריל 2019	

16.14 – תיקון פרטי רישום של מנוח במרשם האוכלוסין

תכליתה של הנחיה זו לקבוע קווים מנחים לטיפול בהליכים שהמדינה צד להם ואשר מתבקש במסגרתם תיקון פרט רישום של מנוח במרשם האוכלוסין.

א. המסגרת החוקית

1. חוק מרשם האוכלוסין, תשכ"ה-1965 (להלן: "חוק מרשם האוכלוסין") מסדיר את רישום פרטי התושבים וכל שינוי בהם במרשם האוכלוסין, ובהם תאריך לידתו של תושב, פרטי הוריו, פרטי ילדיו ועוד.

2. סעיף 1(א) לחוק מרשם האוכלוסין קובע מי הוא "תושב" כדלקמן:

"תושב" - מי שנמצא בישראל כאזרח ישראלי או על פי אשרת עולה או תעודת עולה, או על פי רשיון לישיבת קבע."

כלומר, "תושב" מוגדר כמי "שנמצא בישראל". אדם שהלך לעולמו אינו יכול להיכלל בהגדרה, היות שאינו "נמצא בישראל".

3. חוק מרשם האוכלוסין מבחין בין "תושב" וההסדרים החלים עליו במעמדו זה, לבין "נפטר" וההסדרים החלים בעניינו, בכל הנוגע לרישום במרשם האוכלוסין.

4. כך, בעניינו של "נפטר" קובעים סעיפים 7 ו-12 לחוק מרשם האוכלוסין הסדרים הנוגעים להודעה על פטירה, וזו לשונם:

"הודעה על פטירה בישראל תימסר תוך 48 שעות למי שהוסמך להוציא את רשיון הקבורה לפי פקודת בריאות העם, 1940, ואם לא נדרש רשיון קבורה – לפקיד רישום; ההודעה תימסר על ידי האחראי על המוסד שבו אירעה הפטירה, על ידי הרופא שקבע את דבר המוות, ובאין רופא – על ידי מי שהיה נוכח בזמן הפטירה; ההודעה תכלול את פרטי הרישום של הנפטר ופרטים אחרים שייקבעו בתקנות, באישור ועדת הפנים של הכנסת".

"תושב שנפטר בחוץ-לארץ, חייבים בן-זוגו, בניו והוריו, שהם תושבים, למסור הודעה על כך לפקיד רישום תוך שלושים יום מהיום שבו נודע להם דבר הפטירה"

5. באשר לתיקונים במרשם האוכלוסין, קובע סעיף 19ד לחוק מרשם האוכלוסין שכותרתו "תיקון רישום" כדלקמן:

"מבלי לפגוע באמור בסעיף 19ה או בסעיף 23, לא יתוקן רישום במרשם אלא לבקשת התושב שהרישום מתייחס אליו ועל פי תעודה ציבורית המעידה שהרישום לא היה נכון".

6. סעיף 19ה(א) לחוק מרשם האוכלוסין שכותרתו "רישום על פי יזמת פקיד הרישום הראשי" קובע כדלקמן:

"נוכח פקיד הרישום הראשי כי פרט או שינוי של פרט החייב רישום לא נרשם או שרישומו או תיקון רישומו אינו שלם או עומד בסתירה לרישום אחר שבמרשם או לתעודה ציבורית, רשאי הוא, מיזמתו ולאחר שברר את הדבר ונתן לכל מי שהפרט מתייחס אליו הזדמנות להשמיע טענותיו ולהביא ראיותיו-לרשום את הפרט או את שינוי הפרט או להשלים או לתקן את הרישום ובלבד שרישום שנעשה על פי תעודה ציבורית לא ישונה, לא יושלם ולא יתוקן לפי סעיף קטן זה אלא על פי תעודה ציבורית המעידה על אותו פרט".

7. לאור הוראות סעיפים 19ד ו-19ה לחוק מרשם האוכלוסין, המחייבים קבלת התייחסות התושב שבעניינו מתבקש תיקון או שינוי במרשם האוכלוסין, לא ניתן אפוא לשנות פרט ברישום, ללא הסכמת האדם אליו נוגע השינוי או למצער התייחסותו. מובן, כי כשעניינו במנוח, לא ניתן לקבל את הסכמתו או התייחסותו לשינוי פרט הרישום בעניינו, ועל כן עולה השאלה אם וכיצד ניתן לשנות את פרטי הרישום בעניינו.

8. בנוגע לאפשרות לקבלת מידע מהמרשם קובע סעיף 29 (ג) לחוק מרשם האוכלוסין כי:

"אדם שיש לו לכאורה ענין בדבר רשאי לקבל ידיעה על תאריך לידתו של אדם הרשום במרשם ועל פרטי רישום אחרים שייקבעו בתקנות".

לשון הסעיף ברורה בכל הנוגע להליך **קבלת מידע** מהמרשם, וקובעת כי אדם בעל עניין יכול **לקבל מידע** על תאריך לידתו של אדם אחר הרשום במרשם ועל פרטי רישום אחרים לגביו הקבועים בתקנות. עם זאת, לא נקבע כי אדם בעל עניין יכול גם **לשנות** פרטי מרשם של אדם אחר.

ב. כללי

9. סוגיית תיקון פרטיו של מנוח במרשם האוכלוסין יכולה לעלות בהליכים משפטיים בשלושה הקשרים מרכזיים:

א. כעניין עקיף-אינצידנטלי: כאשר מוגשת לבית המשפט תביעה למתן סעד שאינו תיקון פרטיו של מנוח במרשם האוכלוסין, ובמסגרתה נדון גם עניין פרטיו של מנוח כעניין עקיף. למשל, תביעת אישה למתן צו ירושה לפיו היא היורשת של המנוח, בשל כך שבחיי המנוח היתה נשואה לו, כאשר המנוח אינו רשום כנשוי לה במרשם האוכלוסין.

ב. כעניין ישיר: כאשר מוגשת לבית המשפט תביעה במסגרתה מתבקש תיקון פרטיו של מנוח במרשם האוכלוסין. למשל, תביעה למתן פסק דין הצהרתי לפיו יתוקנו פרטי מרשם של אדם שהלך לבית עולמו, כגון גילו או שמו, או מצבו האישי.

ג. כעניין ישיר-עקיף: כאשר מוגשת לבית המשפט תביעה במסגרתה מתבקש תיקון פרטיו של אדם חי, אך התביעה היא בעלת השלכה על פרטי מנוח. למשל, תביעת אישה נגד רשות האוכלוסין, בבקשה לקבל פסק דין הצהרתי לפיו ישונו פרטי המרשם שלה עצמה, כך שהיא תירשם כאלמנתו של המנוח; או תביעת אדם בבקשה לתקן את שם אביו המנוח, הרשום במרשם האוכלוסין בשם אחר מזה המבוקש (אצל המבקש יהיה שינוי בפרט הרישום שלו עצמו בעניין שם האב).

ג. הנחיות

10. בכל מקרה, בטרם גיבוש העמדה, יש לקבל את עמדת רשות האוכלוסין וההגירה.

הליכים בהם סוגיית תיקון פרטיו של מנוח במרשם האוכלוסין עולה כעניין עקיף-אינצידנטלי:

11. כאשר עניין פרטיו של מנוח במרשם האוכלוסין עולה כעניין עקיף אינצידנטלי, כאמור לעיל, הדיון בסוגיה זו אינו מעורר קושי מיוחד. פסק הדין שיינתן במקרה כזה יעסוק אך ורק בסכסוך המסויים שיתברר בפני בית המשפט (כגון סכסוך ירושה), ולא יוביל לשינוי במרשם האוכלוסין. יש להדגיש זאת במסגרת התגובה.

הליכים בהם סוגיית תיקון פרטיו של מנוח במרשם האוכלוסין עולה כעניין ישיר:

12. כאשר סוגיית תיקון פרטיו של מנוח במרשם האוכלוסין עולה כעניין ישיר, היינו כאשר הבקשה היא לתיקון פרטיו של המנוח במרשם האוכלוסין, ככלל, יש להתנגד לבקשה.

13. טעמה של עמדה זו כפול. ראשית, הרישום במרשם האוכלוסין משליך כלפי כולי עלמא (in rem) ואין אפשרות לצפות מראש מה יהיו השלכות התיקון על צדדים שלישיים. קושי זה מתעצם במקרה של מנוח, שבו לא ניתן לקבל את התייחסותו לתיקון ולא ניתן לקבל ממנו מידע נוסף אשר יכול לסייע בבירור מידת ההשלכה על צדדים שלישיים.

14. שנית, כעולה מן המסגרת החוקית המפורטת לעיל, מרשם האוכלוסין עוסק, ככלל, באנשים חיים ולא במי שהלכו לבית עולמם. כך, קובע כאמור חוק מרשם האוכלוסין כי לא יתוקן או ישונה המרשם אלא לבקשת התושב שהרישום מתייחס אליו או לאחר שניתנה לו ההזדמנות להשמיע טענותיו ולהביא ראיותיו, כאשר מנוח אינו יכול להשמיע טענותיו ולהביא ראיותיו. בנוסף, כאמור, 'תושב' מוגדר כמי שנמצא בישראל, וממילא הגדרה זו אינה כוללת מנוח. כאמור לעיל, הוראות חוק מרשם האוכלוסין המתייחסות לנפטר נוגעות להסדרת הודעה על פטירתו.

15. לאור האמור, כשמוגשת תביעה לתיקון פרטי מנוח במרשם האוכלוסין כעניין ישיר, ככלל יש להתנגד לתיקון פרטי המנוח במרשם, ולהפנות את התובע להגיש תביעה נגד בעלי דברו האמיתיים כגון היורשים. על הפרקליט לטעון שיש להסב תביעה ישירה לתיקון פרטי מנוח במרשם האוכלוסין לתביעה בה עניין השינוי או תיקון מרשם האוכלוסין יהיה עקיף-אינצידנטלי. לחלופין יש להסב את התביעה לתובענה לסעד הצהרתי, אשר ככל שיתקבל לא יהיה בו כדי להביא לתיקון פרטי המנוח במרשם האוכלוסין. במקרים שבהם הסעד הצהרתי נדרש לצורך התנהלות התובע אל מול מדינה זרה (למשל לצורך הנפקת דרכון זר), יש להיוועץ גם בלשכה המשפטית במשרד החוץ לצורך גיבוש העמדה.

הליכים בהם סוגיית תיקון פרטיו של מנוח במרשם האוכלוסין עולה כעניין ישיר-עקיף:

16. כאשר התביעה היא לשינוי פרטיו של אדם חי במרשם האוכלוסין, אך התביעה היא בעלת השלכה על פרטי מרשם של מנוח, יש לנהוג באופן דומה לאמור ביחס לתביעה לתיקון פרטי מנוח במרשם האוכלוסין, בכל הנוגע לשינוי פרטי המרשם של המנוח.

17. אמנם, במקרה מעין זה לא עומד הטיעון לפיו עניינו של המרשם רק באנשים חיים ולא במי שהלכו לבית עולמם, שכן הבקשה היא לשינוי פרטי האדם החי. ואולם, עדיין עומד הטעם הנוסף להתנגדות לתיקון פרטי מנוח, הנעוץ כאמור בהיותו של מרשם האוכלוסין משליך כלפי כולי עלמא, והקושי המיוחד הקיים במקרה של מנוח, שבו לא ניתן לקבל את התייחסותו לשינוי ולא ניתן לקבל ממנו מידע נוסף אשר יכול לסייע בבירור מידת השלכה על צדדים שלישיים.

18. לפיכך, גם ביחס לתביעות מעין אלו יש לטעון כי יש להסב אותן לתביעות כנגד בעלי הדין האמיתיים, בהן עניין מעמדו של המנוח יהיה עקיף-אינצידנטלי. יצוין, כי גם במצב דברים בו המבקש עומד על קבלת פסק דין הצהרתי לפיו פרטי הרישום שלו עצמו אינם נכונים, הרי שהמבקש יוכל להשתמש בפסק דין מסוג זה כתעודה ציבורית לצורך תיקון פרטיו שלו במרשם האוכלוסין, ואולם לא יהיה בפסק הדין כדי לאפשר תיקון של פרטי המנוח במרשם האוכלוסין.

ד. מקרים חריגים

19. על אף האמור לעיל, במקרים חריגים ניתן יהיה להסכים לתיקון פרטי מנוח במרשם האוכלוסין. כך ייעשה במקרים שבהם נערכה בדיקה גנטית לקשרי משפחה בהתאם לחוק מידע גנטי, התשס"א-2000. זאת, היות שתוצאות הבדיקה הגנטית מהוות ראיה חותכת לקשרי המשפחה הנטענים, וגם לו המנוח היה בין החיים, לא יכול היה להתנגד לממצאים אלו. גם במקרים חריגים אלו יש לוודא שהנוגעים בדבר (כגון היורשים, המעסיק, המוסד לביטוח לאומי), ככל שקיומם של אלו ידוע, יהיו צדדים להליך ושעמדתם תישמע.

20. במקרים שבהם יש כוונה לשקול הסכמה לתיקון פרטי מנוח שלא על בסיס תוצאות בדיקה גנטית לקשרי משפחה, כאמור בסעיף 19 לעיל, עמדת המדינה תגובש לאחר התייעצות עם מרכז התחום במחלקה האזרחית בפרקליטות המדינה ובאישור מנהל המחלקה האזרחית בפרקליטות המדינה. פניה לאישור מנהל המחלקה האזרחית תתבצע על ידי מרכז התחום במחלקה האזרחית בפרקליטות המדינה, לאחר קבלת המלצת מנהל המחלקה במחוז.